

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Metodické listy pro edukaci žáků s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku

bakalářská práce

Autor: Veronika Šebková
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: PhDr. Lenka Neubauerová, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Veronika Šebková

Studium: P16P0170

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Metodické listy pro edukaci žáků s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku**

Název bakalářské práce AJ: Methodological Sheets for Educating Pupils with Mild Mental Disabilities in a Beekeeping Club

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá edukací žáků s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku. Teoretická část práce čtenáře seznamuje s problematikou v dané oblasti. Praktická část je rozdělena na dvě části, přičemž první obsahuje vytvořené metodické listy a druhá část představuje jejich následnou realizaci ve včelařském kroužku pro žáky s lehkým mentálním postižením.

VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. Psychopedie: [teoretické základy a metodika]. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2007. ISBN 978-80-7320-099-2. ČERNÁ, Marie. Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3071-7. HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Neubauerová, PhD.

Oponent: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.12.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce PhDr. Lenky Neubauerové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych věnovala poděkování vedoucí práce PhDr. Lence Neubauerové, Ph.D. za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování této bakalářské práce.

Anotace

ŠEBKOVÁ, Veronika. *Metodické listy pro edukaci žáků s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 68 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá tematikou včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice. V teoretické části práce jsou vymezeny základní pojmy týkající se žáků s lehkým mentálním postižením, volného času a včelařství. Je zde definována mentální retardace s důrazem na lehké mentální postižení a specifika edukace žáků s lehkým mentálním postižením. Dále zde lze najít vymezení volného času u žáků s lehkým mentálním postižením a informace o včelařských kroužcích. Popsán je zde i obor včelařství, život v úle, včelařský rok a důraz je kladen na popis tzv. cesty medu, na jejímž základě byly vytvářeny metodické listy. V praktické části jsou představeny vytvořené metodické listy Cesta medu a jejich následná praktická realizace ve včelařském kroužku v Opočně. Dále jsou zde dva rozhovory s žáky a rozhovor s vedoucím včelařského kroužku. V druhém úseku praktické části práce je popsán rozhovor s potencionálním zaměstnavatelem a je zde řešeno možné pracovní uplatnění žáka s lehkým mentálním postižením v oblasti včelařství.

Klíčová slova: lehké mentální postižení, včelařský kroužek, včelařství, volný čas, metodický list

Abstract

ŠEBKOVÁ, Veronika. *Methodological Sheets for Educating Pupils with Mild Mental Disabilities in a Beekeeping Clubs*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 68 pp. Bachelor Degree Thesis.

This thesis focuses on the issue of clubs for young Beekeepers with attendance of children diagnosed with general learning disabilities in the Czech Republic. In the theoretical part, basic terms are defined — mental retardation, general learning disabilities, specific needs of students with disabilities, leisure time, and clubs for young beekeepers. Mental retardation is defined here with the emphasis on general learning disabilities associated with it and the specific needs these students have in educational processes. Furthermore, more information on leisure time of students with general learning disabilities is given together with description of clubs for young beekeepers. Beekeeping itself is also introduced, including information on a bee colony life cycle, beekeeper's year, and mostly on the 'honey journey' on which methodical materials are based. In the practical part, methodical materials (working sheets) are introduced as well as the subsequent use of these sheets in the club for young beekeepers in Opočno. Furthermore, two interviews with young beekeepers and a teacher follow. In the second portion of this part, another interview is conducted — this one with a potential employer of a student diagnosed with a general learning disability. Possible job opportunities in the area of beekeeping are explored.

Key words: general learning disabilities, beekeeping club, beekeeping, leisure time, working sheet.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	9
Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 Historická perspektiva vztahu osob s mentálním postižením a včelařství.....	12
2 Mentální postižení.....	15
2.1 Klasifikace mentální retardace	15
2.2 Lehká mentální retardace.....	16
2.3 Střední mentální retardace	16
2.4 Těžká mentální retardace.....	17
2.5 Hluboká mentální retardace	17
3 Žák s LMP.....	18
3.1 Specifické zvláštnosti žáka s LMP	18
3.2 Specifika edukace žáka s LMP	19
4 Včelařství	20
4.1 Život v úle.....	20
4.2 Včelařský rok.....	21
4.3 Cesta medu	22
5 Metodické listy pro žáky s LMP	24
5.1 Specifika metodických listů pro žáky s LMP	24
6 Volný čas žáků s LMP	25
6.1 Zařízení volného času pro žáky s LMP	25
7 Včelařský kroužek pro žáky s LMP	27
7.1 Význam včelařského kroužku pro žáky s LMP.....	27
7.2 Specifika včelařského kroužku pro žáky s LMP	28
7.3 Možnosti uplatnění žáků s LMP ve včelaření	29
7.4 Včelařské kroužky pro žáky s LMP v České republice.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
8 Cíl, místo a metodologie výzkumného šetření.....	31
8.1 Charakteristiky žáků včelařského kroužku.....	31
9 Má činnost ve včelařském kroužku Opočno	35
9.1 Předvýzkum	35
9.2 Metodický list č. 1	36

9.3	Metodický list č. 2	36
9.4	Metodický list č. 3	37
9.5	Metodický list č. 4	38
9.6	Metodický list č. 5	39
10	Rozhovory	40
10.1	Rozhovor s vedoucím včelařského kroužku Opočno	40
10.2	Rozhovor s žáky včelařského kroužku Opočno	42
10.3	Rozhovor se zaměstnancem firmy.....	45
	Závěr.....	47
	Seznam použité literatury	48
	Seznam dalších použitých zdrojů	50
	Příloha A Metodický list č. 1	51
	Příloha B Metodický list č. 2.....	55
	Příloha C Metodický list č. 3.....	59
	Příloha D Metodický list č. 4	61
	Příloha E Metodický list č. 5	65

Seznam použitých zkratek

AAK – alternativní a augmentativní komunikace

ČSV – Český svaz včelařů

LMP – lehké mentální postižení

MR – mentální retardace

VKM – včelařský kroužek mládeže

Úvod

Včelařství mě provází už od čtvrté třídy základní školy, kdy jsem začala navštěvovat včelařský kroužek. Včelaření mě nadchlo a od té doby už jsem u tohoto koníčku zůstala. V současné době jsem předsedkyní komise pro práci s mládeží při Českém svazu včelařů, vedu vlastní včelařský kroužek a pořádám soutěže, tábory a akce pro včelařskou mládež, jak na národní, tak na mezinárodní úrovni.

Když jsem si tedy vybírala téma bakalářské práce, bylo mi jasné, že včelařství tam musí nějakým způsobem figurovat. Dlouho jsem ale netušila, jak spojit včelaření a speciální pedagogiku. Pak jsem se však na semináři vedoucích včelařských kroužků v Nasavrkách setkala s panem Mlatečkem, který vede včelařský kroužek pro žáky s mentálním postižením. Povídali jsme si o činnostech, které s dětmi na schůzkách kroužku dělá, ale i o problémech, s kterými se při své práci potýká. Nejvíce si stěžoval na malý počet včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice a na nedostatečné materiály a metodiky pro výuku těchto žáků.

V tu chvíli jsem si uvědomila, že chci v této oblasti proniknout více do hloubky a určitou metodiku pro včelařské kroužky s lehkým mentálním postižením vytvořit. Domluvila jsem se s panem Mlatečkem na spolupráci a možnosti praktické realizace metodických listů přímo ve včelařském kroužku v Opočně.

Během tvorby práce jsem zjistila, že včelařský kroužek, v němž jsem realizovala svůj praktický výzkum je jediný včelařský kroužek pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice. To je jeden z asi největších problémů. Vedoucí totiž nemá, jak získat informace od ostatních kolegů, nemůže sdílet ani zkušenosti ani materiály. Žáci s lehkým mentálním postižením nemají ani šanci zúčastnit se různých soutěží, které jsou vyhlašovány Českým svazem včelařů, protože soutěže jsou uzpůsobeny úrovni intaktních žáků.

Při hledání materiálů pro včelařské kroužky s žáky s lehkým mentálním postižením, jsem zjistila, že něco takového vlastně vůbec neexistuje. Metodiky vedoucích včelařských kroužků vůbec nepočítají s tím, že by kroužek mohlo navštěvovat i dítě s určitým typem postižení. Rozhodla jsem se tedy, že tyto materiály vytvořím sama, a to ze začátku alespoň formou balíku metodických listů Cesta medu, na základě jejichž ověření budu moci vytvořit případné další tematické sady ze života včel.

Při práci s dětmi jsem si uvědomila i fakt, že včelaření by mohlo být jednou z možností budoucího pracovního uplatnění žáků s lehkým mentálním postižením. Jedná se totiž o činnost praktickou, kde není potřeba příliš teoretického vzdělání a náročného rozhodování.

Pracovník může pracovat na různých pozicích a pokud má například problém při kontaktu s lidmi, lze to zařídit tak, aby pracoval sám a ostatní k tomu příliš nepotřeboval a nepřicházel by tak každý den do úzkého pracovního kontaktu.

Zajímala jsem se tedy i o možnost uplatnění žáků s lehkým mentálním postižením v oblasti včelaření na trhu práce. Uskutečnila jsem rozhovor přímo s potencionálním zaměstnavatelem osob s mentálním postižením v oblasti včelaření a zajímala jsem se o to, jaké má na danou pozici požadavky a zda tyto předpoklady má právě žák s lehkým mentálním postižením, který absoluuje včelařský kroužek.

Cílem mé práce je vytvoření jedné sady metodických listů s názvem Cesta medu pro žáky s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku na základě kterých bude možno vytvořit další sady metodických listů s tematikou života včel. Vznikne tak určitá ucelená metodika, která by mohla pomoci k zvýšení počtu včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice a umožní těmto žákům případné další možnosti budoucího pracovního uplatnění.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historická perspektiva vztahu osob s mentálním postižením a včelařství

První zmínky o včelaření pocházejí z doby paleolitické. Ze začátku byl kontakt člověka se včelami nejspíše úplně náhodný, docházelo k ničení lesních včelstev za účelem získání medu. Postupně se však lidé snažili včelstva přemístit blíže ke svým příbytkům. „*Nejstarší připomínkou kontaktu člověka se včelami je nástěnná kresba v Pavoučí jeskyni u městečka Biscorpu ve Španělsku (nedaleko Valencie). Kresba byla objevena v roce 1919, její stáří je odhadováno na 15 000 let.*“ (Knödllová, 2011, s.12)

První písemné doklady pocházejí ze Sumeru a Egypta. Včelaři zde „kočovali“ na lodích podél Nilu do oblastí s bohatší snůškou. Zde již také byly známy léčivé účinky medu, např. v Ebersově papyru najdeme různé postupy výroby léčiv obsahujících med. V Řecku a Římě se včelaření ve svých dílech věnovala řada známých osobností, např. Plinius či Publius Vergilio Maro. (Knödllová, 2011)

Ve starověku se včelařilo dvěma způsoby. Za prvé brtnictvím, to znamenalo, že lidé chodili do lesa vybírat med z včelstev žijících ve stromech a v druhém případě domácí včelaření. V té době se ještě nevčelařilo v klasických úlech, používaly se kláty, které na našem území vydržely až do 19. století.

Na našem území se včelařství jako obor rozmáhá zejména ve středověku. V 10. a 11. století, kdy začalo včelaření na našem území, jsou zmínky o včelařích a včelách zejména v klášterních kronikách a zakládacích listinách klášterů. S kláštery totiž bylo včelaření dříve velmi úzce spojeno a faráři byli často největší včelaři v širokém okolí.

Několik zmínek o včelaření najdeme i v Bibli. Je vidět, že včelaření mělo vždy pro lidstvo velký význam. Důkazem nám může být i charakteristika zaslíbené země jako „země mlékem a medem oplývající“. Dostatek medu a mléka bývá často zmiňován s Boží zemí – rájem.

Velmi významným včelařem v historii byl například i Jan Ámos Komenský, který včelám a včelaření věnoval zmínky v několika svých dílech. Orbis pictus je dokonce považováno za nejstarší tištěnou včelařskou památku. A za vše mluví jeho citát „*S včelařením naučil jsem se přírodu více znáti a více ji milovati než z mnoha knih učených.*“.

Včelaření je spojeno i se vzděláváním. Marie Terezie byla vůči včelařům hodně benevolentní, vydala řadu patentů, které včelařům velmi usnadnili práci. Včelařství v tereziánské době bylo považováno za velice prestižní obor a lidé si včelařů vážili. Císař Josef II. dokonce vydal nařízení, aby ke každé škole bylo umístěno alespoň 5 úlů, což mělo rozšířit výuku na školách. (Haleš, 1986) V této době se tedy včelařství věnovaly všechny děti a ve vesnici už byli „velkovčelaři“ dva – farář a učitel.

První včelařskou školu založila Marie Terezie ve Vídni, následovala včelařská škola na Moravě ve Vsetíně a v Čechách v Novém Kníně. Oběma těmto školám však chyběli žáci i podpora státu. Josef II. z toho důvodu zrušil všechny včelařské školy a vydal zákaz zřizovat nové, omezil také vydané včelařské patenty. (Haleš, 1986)

Nejvýznamnější vzdělávací institucí je včelařské učiliště v Nasavrkách založené v roce 1951, které kromě oborů ovocnář a sadař nabízelo od začátku svého působení také vyučení v oboru včelař. Dle rozhovorů s panem ředitelem a jednou bývalou studentkou byla už v minulosti tato škola určena pro osoby se sníženou pracovní schopností. Např. v roce 1986, kdy studovala výše zmíněná studentka, byly ve třídě dvě osoby s balbuties, 5 epileptiků, jedna osoba se zdravotními problémy s páteří a bylo zde i několik studentů s těžkou alergií na včelí bodnutí. Tato škola funguje dodnes a je střediskem všech včelařských akcí týkající se mládeže v České republice. Konají se zde celostátní kola soutěže Zlatá včela, Letní škola mladých včelařů, setkání včelařských kroužků, setkání mládeže zemí V4 či International meeting for young beekeepers. Nabízí dálkové studium v oboru včelař, každoročně otevírá tři třídy. O denní studium není ze strany studentů zájem, takže i když ho má škola v nabídce, tak není otevíráno. Pokud by se ale našli zájemci, není problém otevřít buď dvouletý nebo tříletý obor včelař, ve kterém by se mohli uplatnit i žáci s lehkým mentálním postižením.

První propojení včelaření a mentálního postižení v historii najdeme ve středověku, kdy včelaření bylo hodně situováno do klášterů a hlavními včelaři ve vesnicích byli faráři. Ti potřebovali například při vytáčení medu (v té době ještě lisování) i pomocníky, což byli často lidé z vesnice, pro které se jiná práce příliš nenašla či ostatním při práci spíše tzv. překáželi.

I učitelé často využívali na pomocné včelařské práce zejména děti, kterým to ve škole příliš nešlo či byly nepozorné. Místo opisování dlouhých textů si tresty odpracovaly formou právě např. pletení košnic či lisováním medných plástů.

Propojení včelaření a osob s mentálním postižením je i v dalších oblastech, například při využití včelích produktů při práci s těmito jedinci. Tvorba propolisových mastiček, výroba

svíček z vosku, pečení medových perníčků, to vše jsou činnosti, které osoby s mentálním postižením baví a my je můžeme využívat při jejich aktivizaci.

2 Mentální postižení

Pro vymezení pojmu mentální postižení se v současné době používá v naší i světové literatuře řada definic. Mentální postižení a mentální retardace jsou v současné české terminologii již považována za synonyma. (Černá, 2009) Nejednotnost vyplývá zejména z různých teoretických pohledů autorů a z hledisek, které autoři považují za důležité a základní.

Světová zdravotnická organizace definuje mentální retardaci jako „stav zastaveného či neúplného vývoje, který je charakterizován narušením dovedností projevujících se během vývojového období, přispívajících k povšechné úrovni inteligence, tj. poznávacích, řečových, pohybových a sociálních schopností“. (MKN – 10 Duševní poruchy a poruchy chování, 2000, s. 216) Velmi podobně definují mentální retardaci Valenta a Müller. „*Mentální retardaci lze definovat jako vývojovou duševní poruchu se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i postnatální etiologií.*“ (Valenta, Müller, 2003, s. 14).

Dle Vágnerové musí být dodrženy základní znaky, aby mentální retardace mohla být definována. Nízká úroveň rozumových schopností, která se projevuje především nedostatečným rozvojem myšlení, omezenou schopností učení a následkem toho i obtížnější adaptací na běžné životní podmínky. Postižení je vrozené. Postižení je trvalé, přestože je v závislosti na etiologii možné určité zlepšení. (Vágnerová, 2004) Většina autorů upozorňuje zejména na snížené inteligenční schopnosti související s problémy objevujícími se v dalších oblastech vývoje a života člověka.

2.1 Klasifikace mentální retardace

V České republice se pro klasifikaci mentální retardace používá od 90. let 20. století 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, která rozlišuje základní čtyři stupně MR a dále vymezuje kategorie jiná mentální retardace a nespecifikovaná mentální retardace.

F70: lehká mentální retardace (IQ 69–50)

F71: středně těžká mentální retardace (IQ 49–35)

F72: těžká mentální retardace (IQ 34–20)

F73: hluboká mentální retardace (IQ 19 a nižší)

F78: jiná mentální retardace

Používáme v případě, kdy nelze přesně stanovit stupeň intelektu z důvodu přidružených postižení (těžké sluchové postižení, těžké zrakové postižení, poruchy autistického spektra aj.)

F79: nespecifikovaná mentální retardace

Tato kategorie popisuje mentální retardaci, která je prokázána, ale neexistuje dostatek informací pro přesné zařazení.

(Vítková, 2004)

2.2 Lehká mentální retardace

Lehká mentální retardace se pohybuje v rozmezí 50–69 bodů inteligenčního kvocientu. Osoby s lehkou mentální retardací tvoří asi 70 % všech osob s mentální retardací. (Bendová, Zikl, 2011) „*Lehká mentální retardace – opožděný řečový vývoj, hlavní problémy se objevují až s nástupem do školy. Většina klientů je plně nezávislá v sebeobsluze, je schopna vykonávat jednoduchá zaměstnání a v sociálně nenáročném prostředí se pohybovat bez omezení a problémů. Výchovné prostředí má u těchto klientů velký význam.*“ (Valenta, Müller, 2003, s. 44) Osoby s lehkou mentální retardací jsou schopny osvojit si základní vědomosti, dovednosti a schopnosti, díky nimž se dokáží plně integrovat. (Müller, 2001) Většina z nich je také plně samostatná, co se týče sebeobsluhy, starání se o domácnost a zvládání základních životních situací, např. návštěva lékaře atd. Potíže se však mohou objevit v dospělosti např. při řešení problémů spojených s požadavky manželství či výchovy dětí, udržení zaměstnání či finančního zabezpečení. To se týká zejména jedinců, kteří nejsou dostatečně sociálně a kulturně vyzrálí. V individuální míře se mohou projevit další přidružená postižení – autismus a další vývojové poruchy či poruchy chování. (Švarcová, 2003)

2.3 Střední mentální retardace

U jedinců se střední mentální retardací je „*výrazně opožděno porozumění obsahu řeči, jakož i rozvoj expresivní složky řeči.*“ (Bendová, Zikl, 2011, s. 13) Někteří jedinci jsou však schopni i jednoduché konverzace, jiní však mají velké problémy i při vyjádření svých potřeb. Někteří se nemusí naučit mluvit nikdy. Omezena je i soběstačnost a manuální zručnost. Pokroky žáků se střední mentální retardací jsou limitované, ale dokážou si osvojit úplně základy trivie. (Bendová, Zikl, 2011) „*V dospělosti jsou středně retardovaní obvykle schopni vykonávat jednoduchou manuální práci, jestliže úkoly jsou pečlivě strukturovány*

a jestliže je zajištěn odborný dohled.“ (Švarcová, 2003, s. 28) Střední mentální retardace je často kombinována s dalšími poruchami, zejména s poruchami autistického spektra.

2.4 Těžká mentální retardace

Těžká mentální retardace je podobná střední mentální retardaci, zejména pokud přihlížíme na etiologii a přidružená postižení. (Bendová, Zikl, 2011) Snížená úroveň schopností je však mnohem výraznější. (Švarcová, 2003) *„Řeč se u dětí s těžkou mentální retardací buď vůbec nevytvoří nebo zůstává na stupni základních elementů projevové složky řeči, tj. pudových hlasových projevů.“* (Bendová, Zikl, 2011, s. 14) Někdy se u těchto jedinců může objevovat echolálie. Pro komunikaci s osobami s těžkou mentální retardací se využívají systémy AAK. Možnosti výchovy a vzdělávání jsou značně omezené, přesto při dostatečné výchovné a vzdělávací péči může dojít k rozvoji jejich schopností a dovedností a zvýší se tím kvalita jejich života. (Bendová, Zikl, 2011)

2.5 Hluboká mentální retardace

„Jedinci s hlubokou mentální retardací jsou těžce omezeni ve své schopnosti rozumět požadavkům či instrukcím nebo jim vyhovět.“ (Bendová, Zikl, 2011, s. 15) Řada těchto osob je imobilní nebo výrazně omezena v pohybu. Jedinci s hlubokou mentální retardací vyžadují neustálou pomoc a péči jiných osob, nejsou schopni se sami o sebe postarat. Projevují se formou neartikulovaných zvuků, které jen výjimečně dokáží používat pro určité situace či citové rozpoložení. (Bendová, Zikl, 2011)

Předmětem této práce jsou žáci s lehkým mentálním postižením, proto se klasifikaci ostatních stupňů mentálního postižení věnuji jen ve zkratce.

3 Žák s LMP

„Žáci s lehkým mentálním postižením tvoří skupinu žáků, u kterých se vyskytuje kombinace nižšího nadání.“ (Bartoňová, Bazalová, Pipeková, 2007, s. 67)

Hlavní potíže dětí s lehkým mentálním postižením nastávají většinou právě při zahájení školní docházky a při zvládání školních nároků, zejména těch teoretických.

(Bendová, Zikl, 2011)

Žáci s lehkým mentálním postižením jsou v současné době vzděláváni v běžném vzdělávacím proudu, na základě změny školského zákona v roce 2016. Při výuce se používají podpůrná opatření, která mají za úkol srovnat možnosti těchto žáků s ostatními.

Po absolvování základního vzdělání žáci mohou pokračovat na odborných učilištích či na středních odborných učilištích, pokud jsou více studijně zdatní. Ve výjimečných případech mohou absolvovat i střední odborné školy.

Já pro účely této práce pracovala s žáky studujícími na odborné škole nabízející dvouleté i tříleté obory.

3.1 Specifické zvláštnosti žáka s LMP

Žáci s lehkým mentálním postižením netvoří zcela homogenní skupinu, kterou lze úplně lehce charakterizovat. Každý žák je subjekt s určitými charakteristickými osobnostními rysy. Existují však určité společné znaky, které se u značné části těchto žáků projevují. (Švarcová, 2003)

Neuropsychický vývoj je omezený a opožděný, ale ne příliš výrazně. Somatická postižení jsou u těchto žáků spíše ojedinělá, ale objevuje se opoždění motorického vývoje. (Švarcová, 2003) Je lehce opožděna jak hrubá, tak jemná motorika, mohou se objevit problémy s pohybovou koordinací, které však během vývoje postupně mizí. (Vítková, 2004) Často se lze setkat se snížením kognitivních funkcí. Paměť je převážně mechanická, ale kapacita se odvíjí od individuálních schopností člověka. (Vítková, 2004) Krátkodobá, povrchní a nestálá pozornost bývá jedním z důvodů, proč mají tyto žáci problémy s učením a s dlouhodobějším soustředěním na práci či na konkrétní činnost. *„Myšlení je velmi jednoduché, konkrétní, stereotypní a rigidní, nesamostatné a nepřesné, s infantilními znaky.“* (Vítková, 2004, s. 298)

V oblasti komunikace se může objevit opožděný vývoj řeči a časté poruchy formální stránky řeči. (Švarcová, 2003) V řeči převládají jednoduché věty, agramatismy a obsahově chudá slovní zásoba. Často mají žáci zafixovány určité řečové stereotypy, které opakovaně

používají. (Vítková, 2004) Řeč je také často osvojována později než při vývoji intaktního dítěte. „*Řeč dětí s LMR dospívá až na úroveň II. signální soustavy, tj. ke schopnosti zobecňování a abstrahování, ale vážně u nich schopnost usuzování, což negativně narušuje vlastní komunikační proces.*“ (Bendová, Zíkl, 2011, s. 12)

V emocionální složce osobnosti je vidět určitá citová nezralost, která může vést k afektivní labilitě, impulzivnosti, úzkostnosti a zvýšené sugestibilitě. (Švarcová, 2003)

3.2 Specifika edukace žáka s LMP

Při edukaci žáků s lehkým mentálním postižením je třeba dodržovat základní pedagogické principy – názornost, přiměřenost, soustavnost, trvalost, uvědomělost a aktivita žáků. Je třeba na ně klást ještě větší důraz než u edukace intaktních žáků.

Pedagog musí primárně počítat s tím, že chování a prožívání těchto dětí je ovlivněno poškozením oblasti kognitivních funkcí. Nemůže tedy spoléhat na to, že to, co mu funguje u intaktních dětí bude fungovat i zde. (Müller, 2001)

Edukace žáků s mentálním postižením vyžaduje využití různých výukových metod, aktivizace a neustále opakování již získané znalosti, aby se žákům upevnily. Co lze je dobré ukazovat názorně, nejlépe trojrozměrně, aby si to žáci mohli osahat a přímo vyzkoušet. Vše si pak lépe zapamatují.

Není vhodné využívat pouze frontální výuky, typy výuky je třeba střídat po krátkých časových úsecích, abychom udrželi pozornost žáků, která je vůči běžné populaci zhoršená.

„Lehce retardovaným dětem velmi prospívá výchova a vzdělávání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků.“ (Švarcová, 2003, s. 27)

4 Včelařství

Včelařství je obor, který člověka provází už od nepaměti. Předmětem činnosti je chov včel, na území naší republiky chov včely medonosné, konkrétně včely medonosné kraňské. Význam včelaření je obrovský, nejdůležitějším smyslem je však chov včel z důvodu opylovací činnosti. Včela medonosná je velmi významným opylovatelem, „*odhaduje se, že se podílí na zajištění cizosprašného opylování hmyzosubných rostlin z 95 %*“ (Veselý, 2003, s. 3)

V České republice sdružuje včelaře Český svaz včelařů, který má v současné době kolem 50 000 členů chovajících přibližně 500 000 včelstev. Na území naší republiky samozřejmě pracují i další včelařské spolky, a ne všichni včelaři jsou organizováni ve svazu.

4.1 Život v úle

Včela medonosná (*Apis mellifera*) je živočich žijící ve společenstvu – včelstvu. „*Společenský život včely medonosné vždycky sloužil jako vzor pile, spolupráce a efektivnosti.*“ (Altman, 2014, s. 23) V úle jsou základní tři kasty jedinců – matka, dělnice a trubci.

Matka neboli královna je v úle jen jedna a jejím úkolem je klást vajíčka a zajistit tak rozmnožování včelstva. Vajíček denně naklade v největším rozvoji až 1 500. Matka se dožívá až čtyř let, ale včelař jí většinou vyměňuje již po dvou letech, jelikož starší matky již nejsou tak kvalitní. Matku vždy doprovází tzv. suita 8–10 včel dělnic, které ji krmí a starají se o ní. (Veselý, 2003)

Trubce najdeme ve včelstvu pouze od května do července, poté je včely dělnice přestanou pouštět k zásobám a zbavují se jich. V úle se jich nachází několik set a jejich hlavní úkol je oplodnit matku, podílí se však také na termoregulaci v úle. (Veselý, 2003)

Veškerou práci v úle vykonávají dělnice, jsou tedy nejpočetnějšími jedinci včelstva, v největším rozvoji se jejich počet pohybuje kolem 50–80 tisíc. (Veselý, 2003) Včela dělnice prochází různými fázemi života, v nichž se věnuje jednotlivým činnostem. Hned po vylíhnutí se stává čističkou, vyčistí svoji buňku, ze které se vylíhla, a pak i buňky ostatní. Po několika dnech jí dozrají hltanové žlázy a ona jako kojička a krmička krmí plod. Následně po dozrání voskotvorných žláz jako stavitelka staví plásty z vosku. Těsně před tím, než se dostane ven z úlu stráží česno před nepřáteli jako včela strážkyně. Až po dvaceti dnech života se dělnice dostává ven z úlu, kde jako létavka sbírá nektar, pyl, vodu, medovici a propolis a vše přináší do úlu. Včely dělnice rozlišujeme na letní a zimní. Letní včely se

tzv. upracují k smrti a umírají po 4–6 týdnech života. Včely zimní jsou uzpůsobeny k tomu, aby přečkaly v úle celou zimu, takže se dožívají 4–6 měsíců.

4.2 Včelařský rok

Včelařský rok je rozdělen na jiná období než klasický kalendářní rok, který je běžně používán, jelikož včelaře více ovlivňují děje v přírodě a doby květu jednotlivých významných medonosných rostlin.

Podletí (od poloviny července do poloviny září) je považováno za začátek včelařského roku. Včelař totiž v této době dokončil medobraní a začíná připravovat včelstva na další sezónu, tím, že je do 15. 9. zakrmí cukerným roztokem a zazimuje.

Podzim (od poloviny září do poloviny listopadu) pro včelaře již nepředstavuje příliš velkou práci v úle. Včelstvo se totiž již stahuje do zimního chomáče. Nastává však hlavní období tlumení varroázy, v současnosti velmi rozšířené nemoci včel. Je tedy povinností včelaře u svých včelstev provést tzv. fumigaci a zajistit tak zdraví svých včelstev.

Období zimy (od poloviny listopadu do poloviny ledna) je doba vegetačního klidu. Včely udržují díky své aktivitě stálou teplotu zimního chomáče a na včelaři závisí to, aby jim zajistil klid a ochranu. Je třeba, aby si při kontrolách počínal co nejtěšěji, opatrně odebíral vzorky měli, mrtvolky apod. (Veselý, 2003) V zimě je třeba udělat diagnózu měli. „*K tomu pod všechna včelstva zasunete podložku a ze spadlých roztočů vypočítáte „přirozený spad na den“.*“ (Bentzien, 2008, s. 115)

V předjaří (od poloviny ledna do poloviny března) probíhají při příznivých teplotách první prolety včel, při kterých si vyprazdňují své výkalové váčky. V tomto období často hrozí hladovění včelstva, proto je třeba, aby včelař pravidelně kontroloval zásoby, případně včelstvo přikrmil. Důraz je třeba klást také na dostatek vody. (Veselý, 2003)

Jaro (od poloviny března do poloviny května) začíná rozkvětem třešně ptačí. Pro včelstvo to je období největšího rozvoje. Projevuje se stavební i rozmnožovací pud, včelstva se mohou také rojit. Včelař rozšiřuje včelstva pomocí mezistěn či později přidáváním medníků. (Veselý, 2003) „*V této době by měl včelař zkontrolovat, jestli včely „prověšují“ nebo jestli mají nejméně deset plodových plástů s převážně zavičkováným plodem. Jestliže platí jedno z obojího, mělo by být obydlí včel rozšířeno o medník.*“ (Bienefeld, 2010, s. 70)

Časné a plné léto (od poloviny května do poloviny července) jsou poslední dvě období včelařského roku. Pro včelaře se jedná o vrchol sezóny, jelikož nastává období medobraní. Ve včelstvu stále probíhá velký rozvoj, je třeba stále dbát na možnost rojení a přirozenými

způsoby mu bránit. Mezi opatření k předcházení rojení patří dostatečný prostor pro stavbu a další rozvoj včelstva, výměna matky za mladou a včasný odběr medu. (Bienefeld, 2010)

4.3 Cesta medu

„Včelí med je nejznámější a nejdůležitější včelí produkt. Med definujeme jako sladkou hmotu vytvářenou včelami z nektaru nebo z medovice, které včely sbírají, přetvářejí pomocí výměšek hltanových žláz a zralý uskladňují v plástech.“ (Veselý, 2003, s. 230)

Základní druhy medu jsou květový (z nektaru), medovicový (z medovice) a smíšený. Mezi nejznámější jednodruhové medy na našem území patří řepkový, akátový, slunečnicový a lipový. (Veselý, 2003)

„Med nesmí obsahovat žádnou nežádoucí hmotu, příchut', aroma nebo nákazu vstřebanou během svého zpracování a skladnění z jakékoli cizí hmoty.“ (Altman, 2014, s. 39)

Včely létavky sbírají v přírodě nektar či medovici pomocí jazýčku a sosáčku. Získaný materiál uloží v medném váčku, který je od žaludku oddělen přepážkou (česlem), aby se jeho obsah nedostal do žaludku. Po přiletu do úlu pak obsah medového váčku předá včela dalším 3–4 mladuškám. (Veselý, 2003)

„Mladušky, které přinesenou sladinu přijaly, ji začnou zpracovávat na med. Přidají k ní výměšek hltanových žláz s obsahem invertázy. Tím dochází k chemickému štěpení cukrů a sacharóza nektaru ubývá a štěpí se na jednoduché cukry, fruktózu a glukózu. Zároveň vodnatý nektar na jazyku typickým způsobem odpařují a zahušťují.“ (Veselý, 2003, s. 52)

Takto připravený nektar uloží včely do buněk, kde se dále odpařuje. Buňka se zralým medem je pak zadělána víčkem z vosku.

Plásty se zavíčkovaným medem či ty, z kterých med při trhnutí nevystříkne z buněk jsou připraveny na vytáčení. Včelař den před vytáčením umístí mezi plodiště a medník desky s výkluzy, které zajistí odvětení medníku a včelařovi tak usnadní práci při následné manipulaci s plásty.

Odebrané plásty z medníku si včelař odnese do místnosti, kde bude vytáčet med. Je dobré, aby tato místnost byla uzavřená, aby se tam nedostaly včely. *„Prostory, ve kterých se zpracovává med, by měly být suché, čisté a nepřístupné pro domácí zvířata.“* (Riondet, 2012, s. 85) Plásty je třeba na odvíčkovacím talíři či vaně zbavit odvíčkovací vidličkou či nožem voskových víček. Poté jsou připraveny na vytáčení v medometu, kde se pomocí odstředivé síly dostane med z buněk. *„Pomůcky k získávání medu (nůž, odvíčkovací vidlička, medomet) se před použitím musí pečlivě vyčistit.“* (Riondet, 2012)

Pod medomet je třeba umístit nádobu, do které med bude stékat. Důležité je dát na nádobu ještě cedník na med, aby se zachytily možné drobné nečistoty či zbytky voskových víček a nezůstaly v medu. Med také můžeme samozřejmě stáčet rovnou do sklenic, i zde je však třeba myslet na přecezení medu.

A med ve sklenicích už lze rovnou používat v kuchyni, v lékařství či k mnoha dalším účelům. Samozřejmě je důležité med správně uchovávat, nejlépe v chladnějším prostředí. Je třeba počítat s tím, že med přirozeně po určité době zkrystalizuje. Pro obnovení tekutého stavu stačí med rozehrát na maximální teplotu 45 °C, aby neztratil všechny vitamíny a minerální látky. Je možné med také napastovat a tím narušit přirozený děj krystalizace. „*Med se musí skladovat na temném a suchém místě bez jakéhokoliv pachu.*“ (Bienefeld, 2010, s. 85)

5 Metodické listy pro žáky s LMP

Metodickými listy můžeme rozumět dva typy materiálů. Za první metodické listy pro učitele žáků, které přináší návod, jak s žáky uskutečnit určitou činnost, jaké metody při tom využít, na co si dát při práci pozor atd. Druhý typ metodických listů, kterým je i mnou vytvořená sada Cesta medu, lze nazvat i pracovními listy, jelikož se jedná o materiály, které se dají přímo do ruky žákům a ti s nimi mohou hned pracovat. Samozřejmě tyto dva typy materiálů jsou často propojeny v jeden celek, kdy k pracovním listům pro žáky je vytvořena metodika, jak s těmito listy pracovat, případně jakými dalšími činnostmi na jejich obsah navázat.

5.1 Specifika metodických listů pro žáky s LMP

Při tvorbě materiálů pro žáky s lehkým mentálním postižením je třeba dodržovat určitá základní pravidla, aby metodické listy byly pro žáky použitelné a pochopitelné. Celkový vzhled metodického listu musí být přehledný a srozumitelný. Používáme bezpatkové písmo, důležité informace lze zvýraznit, například vytučením, kurziva se nedoporučuje, jelikož je hůře čitelná. Věty jsou krátké, lehce pochopitelné, nepoužíváme dlouhá souvětí. Pokud vytváříme sadu za sebou tématicky jdoucích metodických listů, je dobré vždy zařadit na začátek otázky, kterými si žáci zopakují znalosti z předchozího metodického listu.

Celkově by měl metodický list působit aktivizačně, to znamená, že žák nebude jen vepisovat odpovědi, ale bude i kroužkovat, spojovat, luštit atd. Doba vyplňování pracovního listu by měla být max. 10–15 minut, potom by měla následovat další aktivita, která žáky donutí změnit jejich polohu, aktivizuje je. Lze použít například papírky s informacemi, které se rozmístí po třídě a žáci je musí najít, aby část metodického listu mohli doplnit. Dále je možné zařadit různé hry, které procvičí dané znalosti. Může se jednat například o loto, slovní fotbal, kartičky s obrázky atd.

6 Volný čas žáků s LMP

Volný čas u žáků s mentálním postižením není nijak zvlášť rozdílný od žáků intaktních. Velmi pěkně definuje volný čas Hofbauer jako „*činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.*“ (Hofbauer, 2004, s. 13)

Volný čas má několik funkcí: výchovně – vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011) U žáků s lehkým mentálním postižením tyto funkce zůstávají stejné, jen často nabývají ještě větší důležitosti než u žáků z běžných škol.

Právě volný čas může u žáků s lehkým mentálním postižením určit směr budoucího pracovního uplatnění. Pokud navštěvují například nějaké rukodělné kroužky či třeba chovatelské, tak se v nich může prohlubovat zájem, který využijí v budoucí profesi.

Díky tomu, že jsou žáci s lehkým mentálním postižením v současné době již zařazeni do běžného vzdělávacího proudu, jsou pro ně aktivity v organizovaném volném čase možností, jak zažít úspěchy, které ve škole mezi intaktními žáky třeba tak často nezažijí. Mohou zde také procvičovat navazování neformálních sociálních vztahů a uzavírat nová přátelství s žáky jim rovnými, s kterými si rozumí.

Preventivní funkce volného času je u těchto žáků také velmi významná, jelikož jsou často velmi důvěřiví a pokud by se bezcílně toulali ulicemi, mohli by narazit na skupiny lidí, kteří by jejich důvěřivosti využili a používali by je pro svůj prospěch, např. i v nějaké nelegální činnosti.

Rodiče žáků s mentálním postižením jsou rádi, pokud jejich dítě nějakou volnočasovou aktivitu navštěvuje, protože vědí, že je o něj postaráno do doby, než se vrátí z práce a nemusí se bát, že se něco stane.

6.1 Zařízení volného času pro žáky s LMP

Zařízení volného času pro žáky s lehkým mentálním postižením navštěvující běžné základní školy, odborná učiliště a střední odborná učiliště prakticky neexistují. Tito žáci navštěvují většinou zájmové kroužky při školách, domech dětí a mládeže a střediscích volného času. Zájmové kroužky jsou různého druhu. Nejčastější jsou asi různé sportovní kroužky, ať už se jedná o kolektivní sporty jako například fotbal či volejbal nebo o různá cvičení například pro děvčata zumba či aerobic. Dále se může jednat o rukodělné kroužky, kam se řadí keramika, kreslení, ale i práce v dílnách. Nabídka je ale velice široká, můžeme v ní najít i hudební, přírodovědné či jazykové kroužky. Při výběru zájmové činnosti žáka s mentálním

postižením je však třeba přihlídnout k jeho zájmům a individuálním schopnostem. Spektrum žáků s lehkým mentálním postižením je velmi široké a pokud je zájmová činnost vhodná pro jednoho žáka, neznamená, že ji můžeme použít automaticky i pro žáka druhého.

S žáky s lehkým mentálním postižením se také často setkávají pracovníci nízkoprahových zařízení pro mládež. Jedná se především o ty žáky, kteří nemají ideální a stabilní rodinné zázemí. Zde se pak náplní volného času stávají zejména různé preventivní aktivity, společné učení a plnění domácích úkolů, případně různé deskové a další hry.

7 Včelařský kroužek pro žáky s LMP

Zájmový kroužek je jednou z nejnámějších forem zájmové činnosti. Dle Hofbauera se jedná o činnost, která je „*pravidelná a uskutečňuje se celoročně v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát za týden) pod vedením kvalifikovaného vedoucího.*“ „*Jejím cílem je osvojit si nové vědomosti, dovednosti a prohloubit kladný vztah k předmětu zájmu.*“ (Hofbauer, 2004, s. 21)

Včelařské kroužky na území České republiky fungují již velmi dlouhou dobu a jejich počet se neustále zvyšuje. Většina včelařských kroužků mládeže působí pod Českým svazem včelařů, který zajišťuje jejich evidenci, ale i pravidelné školení vedoucích včelařských kroužků. Včelařské kroužky se řídí směrnicí ČSV, která definuje včelařský kroužek jako *subjekt, kolektiv, člen ČSV, z.s., který slouží k získávání zájmu a výchově mladých včelařů věkové kategorie žáků základních škol, středních škol a odborných učilišť, má minimálně 3 členy a nemá právní osobnost.*“ (Směrnice ČSV, z.s. o činnosti včelařských kroužků mládeže, 2017, s.1).

Pro včelařské kroužky s žáky s lehkým mentálním postižením v současné době neexistuje žádná směrnice ani nařízení, jelikož registrovaný VKM je pouze jeden, o žádném jiném nemám zprávy. Neexistuje tedy zatím ani žádná jednotná metodika pro tyto kroužky. Pro ostatní včelařské kroužky je vytvořen celoroční plán práce, spoustu materiálů a pracovních listů i metodiky např. pro práci s mikroskopem ve včelařském kroužku.

Všichni vedoucí včelařských kroužků mládeže procházejí každý rok dvoudenním seminářem ve včelařské škole v Nasavrkách. Program chystá komise pro práci s mládeží při Českém svazu včelařů. Sama jsem předsedkyní této komise, na chystání programu se tedy podílím a schvaluji ho. Pravidelně se na semináři také objevuji jako jedna z přednášejících. Nebyl by tedy vůbec žádný problém zařadit přednášku o práci s žáky s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku. Učitelé by tak získali určitou ucelenou metodiku a třeba by se zvýšil počet kroužků pro tyto žáky.

7.1 Význam včelařského kroužku pro žáky s LMP

Význam včelaření pro žáky s LMP je velice široký, stejně jako pro žáky v běžných včelařských kroužcích. Myslím si však, že všechny pozitiva včelařského kroužku, která má pro intaktní děti se v případě žáků s lehkým mentálním postižením ještě umocňují.

Jedná se o zájmovou činnost ve volném čase žáků, která již sama o sobě přináší mnoho kladů. Jedním z těch hlavních je to, že žáci po škole mají možnost trávit smysluplně svůj

volný čas. Pro žáky s lehkým mentálním postižením je to o to důležitější proto, že nemají tak širokou nabídku zájmových aktivit, jako běžné děti a včelaření jim tak otevírá nové možnosti.

Další pozitivum, které patří mezi základní funkce volného času je odpočinek a regenerace. Žáci zde mají možnost odpočinout si, vydovádět se a tzv. vypnout od každodenních starostí, které řeší. Když k tomu přidáme fakt, že k tomu tráví čas v přírodě na čerstvém vzduchu, je to naprosto ideální. S tím souvisí i skutečnost, že dnešní děti tráví příliš mnoho času u různých technologií a k přírodě už nemají takový vztah jako měly děti dříve. Včelařský kroužek jim tento vztah pomáhá znovu budovat a ukazuje jim krásy přírody, na které by děti jinak samy vůbec nepřišly a ani by se k nim třeba nedostaly.

Pro žáky s lehkým mentálním postižením se včelařský kroužek stává další sociální skupinou, kde mohou navázat nová přátelství ale také procvičovat sociabilitu a sociální vztahy. Důležitou roli zde hraje vedoucí kroužku, který se stává novým neformálním vzorem a průvodcem v jednotlivých aktivitách.

Zájmová činnost dle Kapláňka „*může svým účastníkům kompenzovat případné neúspěchy v jiných činnostech (například ve škole).*“ (Kaplánek, 2017, s. 123) Pro žáky s lehkým mentálním postižením tak včelařský kroužek otevírá nové možnosti zažít pocit úspěchu, jelikož se najednou hodnotí jiné činnosti než ve škole. A domnívám se, že možnost určité seberealizace představuje u těchto dětí velký význam.

V neposlední řadě je důležité zmínit získání nových praktických dovedností, které žáci mohou využít ve svém dalším životě, ale případně i v budoucím profesním uplatnění.

7.2 Specifika včelařského kroužku pro žáky s LMP

Podle Směrnice ČSV o činnosti VKM z roku 2017 je včelařský kroužek zaměřen na praktické dovednosti při práci se včelami a odborné teoretické znalosti z oblasti života včely medonosné. V případě včelařského kroužku pro žáky s lehkým mentálním postižením je třeba velký díl náplně VKM věnovat zejména praktickým činnostem. Teoretické znalosti je třeba podávat hravým způsobem a dodržovat základní pedagogické principy. Princip názornosti, aktivity, cílevědomosti, přiměřenosti, emocionálnosti atd. Příliš odborné věci se žáci učit nemusí, jde o to, aby znaly základní informace, které pak budou potřebovat pro práci přímo ve včelách.

Jinak je ovšem včelařský kroužek velice univerzální a jeho program a náplň se dá velmi pěkně uzpůsobit individuálním zvláštnostem jednotlivých žáků. Je už v základě založen

zejména na vytváření vztahu k přírodě a na praktických činnostech přímo ve včelách. Není tedy potřeba nějak zvlášť speciálně činnost upravovat, jde jen o menší odchylky vůči běžnému včelařskému kroužku mládeže.

7.3 Možnosti uplatnění žáků s LMP ve včelaření

Včelaření může být jednou z pracovních možností pro osoby s lehkým mentálním postižením. Jedná se totiž o činnost manuální a stereotypní, pokud se naučí základy, jsou schopni se včelstvy sami pracovat a není potřeba ani žádné asistence další osoby. Velké včelařské farmy shání často osoby na pozice včelař či pomocný včelař. K výkonu práce včelaře je většinou třeba výuční list, u pomocného včelaře se požadují jen zkušenosti se včelařením. Problém je s tím, že žáci s lehkým mentálním postižením nemají kde tyto znalosti o včelařství nabrat, pokud by však fungovaly na školách včelařské kroužky bylo by to řešení pro mnoho žáků, kteří by mohli najít své budoucí pracovní uplatnění. V současné době se často shání včelaři na sezónní činnost, ale dají se najít i pracovní pozice zajišťující práci po celý rok.

7.4 Včelařské kroužky pro žáky s LMP v České republice

V České republice není systém pro žáky s lehkým mentálním postižením v oblasti včelařských kroužků plně rozvinut. Nutno však podotknout, že to v žádné zemi světa. Jediný stát, který se touto problematikou kromě České republiky ještě zabývá je Slovensko, to však zatím učí včelařství děti s mentálním postižením pouze na jedné základní škole speciální, a to spíše jen v rámci klasických hodin přírodopisu než v konceptu včelařského kroužku. Pan učitel, který tam učí je totiž pracovníkem pro mládež při Slovenském svazu včelařů.

Zatímco běžných včelařských kroužků najdeme v ČR okolo 200, kroužky pro žáky s LMP napočítáme na jedné ruce. Najdeme kroužky, které s žáky s postižením pracují, ale většinou jsou tyto děti integrované mezi děti zdravé a jedná se třeba o jednu či dvě osoby na jednom kroužku. Jediný včelařský kroužek, který se zaměřuje přímo na výuku včelaření u žáků s lehkým mentálním postižením, je VKM v Opočně fungující pod Střední školou a základní školou Nové Město nad Metují. Je možné, že existují další včelařské kroužky pro tyto žáky, ale nejsou zaregistrované pod Českým svazem včelařů, který vede evidenci VKM a neprezentují nijak svoji činnost v oblasti včelaření.

Na některých základních školách speciálních včelstva mají, ale stará se o ně spíše nějaký učitel než děti. Škola totiž často dostane grant na rozvoj vztahu dětí k přírodě, včelstva se do toho krásně hodí a pokud je alespoň jeden z učitelů včelař, tak škola této možnosti

získání peněz ráda využije. Ostatní členové učitelského sboru však se včelami pracovat nechtějí, častokrát se jich i bojí a nechtějí k nim chodit s dětmi. Včelstva u školy se tak stávají pouze dalším včelím stanovištěm zmíněného pana učitele včelaře a pro žáky základní školy speciální nemají žádný význam. V těchto případech se už ale většinou nejedná o žáky s lehkým mentálním postižením, jelikož ti už jsou teď zařazeni v běžném vzdělávacím proudu. Stejná situace se však opakuje i u běžných základních škol.

K rozvoji včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením by pomohla zejména nějaká ucelená metodika práce těchto zájmových aktivit, které jsou velmi specifické. Nutná by byla také školení vedoucích včelařských kroužků pro žáky s LMP. Školení vedoucích VKM již probíhají a určitě by nebyl problém tam zařadit v případě zájmu přednášky o práci s žáky s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku. Je to spíše o nějakém prvním kontaktu a o informaci, že tato možnost existuje a dá se realizovat. Myslím, že řada pedagogů, která s dětmi s lehkým mentálním postižením pracuje, o této možnosti neslyšela anebo je nenapadlo, že by to šlo uzpůsobit i pro jejich žáky. Propagace je tedy tím nejdůležitějším prvním krokem pro rozvoj včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Cíl, místo a metodologie výzkumného šetření

Pro praktickou část a výzkum jsem si vybrala včelařský kroužek v Opočně. Včelařský kroužek funguje pátým rokem pod Střední školou a základní školou Nové Město nad Metují na odděleném pracovišti školy v Opočně. Vedoucím kroužku je Ing. Jiří Mlateček, který je zkušeným včelařem a pedagogem. Teoretická výuka kroužku probíhá v učebně přímo v budově školy v Opočně, praktická výuka je realizována na včelnici vedoucího kroužku v Třebchovicích pod Orebem. Schůzky kroužku jsou svolávány vždy na pondělí jednou za 14 dní na 2 hodiny, od 15:00 do 17:00. Vedoucí kroužku se pravidelně zúčastňuje školení vedoucích včelařských kroužků a praktických dílniček pro vedoucí VKM v Nasavrkách. Jedná se o jediný včelařský kroužek v České republice, který je přímo zaměřen na žáky s lehkým mentálním postižením.

Od pana Mlatečka mám souhlas použít jeho jméno i místo kroužku ve své práci, bere to jako propagaci jeho práce, a i celkově včelařského kroužku a školy.

Cílem mého výzkumu byla praktická realizace mnou vytvořených metodických listů Cesta mezi přímo u klientů s lehkým mentálním postižením. Abych si ověřila správnost a možnou využitelnost takových metodických listů, udělala jsem rozhovor s vedoucím kroužku Ing. Jiřím Mlatečkem a s dvěma žáky Janem a Beátou.

Během mé činnosti v tomto včelařském kroužku jsem si uvědomila, že pokud chci žáky učit včelaření, s tím, že nad tím přemýšlím i jako nad budoucím pracovním uplatněním, tak musím zjistit, jaká je poptávka na trhu práce po pozici včelař. Formou telefonního rozhovoru jsem tedy zkoumala ještě situaci pracovního uplatnění žáků s lehkým mentálním postižením v oblasti včelaření se zástupcem nejmenované firmy. Firma se zaměřuje na zemědělskou činnost s důrazem na včelaření.

8.1 Charakteristiky žáků včelařského kroužku

Včelařský kroužek v současné době navštěvuje 8 žáků učebních oborů na střední škole v Opočně. Někteří z nich chodí na kroužek již od začátku jeho fungování, jiní se přidali až v letošním roce. Věk žáků je od 16 do 26 let, někteří z nich už totiž studují několikátý učební obor. Všichni žáci mají diagnostikované lehké mentální postižení. Jména žáků jsou v práci změněna z důvodu ochrany osobních údajů.

- *Aneta*
Anetě je 19 let, na kroužek chodí čtvrtým rokem. Studovala obor Prodavač, teď studuje obor Zemědělec. Kromě včelaření se věnuje ještě koním, chodí pravidelně jezdit na koni do nedalekých stájí. Má diagnostikované lehké mentální postižení a pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí. Je samotářská, s ostatními členy kroužku se moc nekamarádí ani s nimi příliš nekomunikuje. Jinak na kroužku nijak nevyrušuje, pamatuje si informace ze schůzek a snaží se. Pokud ji činnost nebaví, hraje hry na mobilu, ale stále vnímá, co se kolem ní děje.
- *Roman*
Romanovi je 25 let, na kroužek chodí čtvrtým rokem. Studuje obor Kuchař, už má vystudovaný obor Zahradník – květinář. Zajímá se velmi o přírodu a baví ho vaření. Jedná se o chlapce romského původu, kterého jeho rodiče adoptovali, o své biologické rodině nemá zprávy. Má diagnostikované lehké mentální postižení a poruchu pozornosti. Je velmi společenský, kamarádí se s ostatními a neustále povídá různé vtipy a legrační historky. Vedoucí kroužku je jeho velký vzor, poslouchá ho na slovo a pořád se snaží mu s něčím pomáhat. Činnost kroužku ho velmi baví, pamatuje si informace ze schůzek a orientuje se v tématu. Je velice šikovný na praktickou činnost u včel.
- *Jan*
Jan je nejstarším členem kroužku, v letošním roce oslaví 26 let. Je jedním ze zakládajících členů, kroužek tedy navštěvuje již pět let. Má úspěšně vystudované obory Zemědělec a Kuchař, teď studuje obor Prodavač. Pracuje v Penny, na svoji práci si stěžuje, ale cítí se důležitě, že pracuje a vydělává si vlastní peníze. Má diagnostikované lehké mentální postižení a jeho největším problémem jsou rapidní změny nálad. Když má tzv. dobrý den, tak nádherně pracuje a komunikuje a činnost ho baví. Pokud má špatnou náladu, tak mluví velmi sprostě, všechno je špatné a hloupé, nic ho nebaví a na kroužku vůbec nechce být. Jinak s ostatními členy kroužku docela vychází, ale nemá s nimi nějaké trvalejší kamarádství, ostatní ho totiž berou za toho „hloupějšího“ a nechtějí se s ním příliš bavit. Je pravda, že oproti ostatním na kroužku jsou výkony Jana pomalejší a často vůbec nechápe, o čem se mluví.

- *Kamil*
Kamilovi je 17 let, na kroužek chodí prvním rokem. Studuje obor Zemědělec. Zajímá se o techniku a o počítače. Má diagnostikované lehké mentální postižení, ale přijde mi, že oproti ostatním je na tom mentálně a psychicky velmi dobře. S ostatními má velmi dobré vztahy, kamarádí se s nimi a udržuje s nimi kontakty i mimo dobu včelařského kroužku. Na kroužku dává pozor, orientuje se v probírané látce a pružně reaguje.
- *Marek*
Marek v tomto roce dosáhne plnoletosti, kroužek navštěvuje druhým rokem. Studuje obor Zemědělec. Lehké mentální postižení má stejně jako ostatní také diagnostikováno. Z členů kroužku se baví jen s Tomášem a Janou, s ostatními nekomunikuje. Většinu dobu schůzky kroužku leží na lavici a vypadá, že spí nebo vůbec nevnímá. To však není pravda, všechno poslouchá, a když se ho vedoucí zeptá, tak reaguje. Sám od sebe však žádnou aktivitu neprojevuje. Praktická činnost ho baví, ale také se mu vždy musí zadat přesný úkol, který má udělat, sám se do ničeho nepouští.
- *Jana*
Jana je stejně stará jako Marek, do kroužku začala chodit od září. Studuje obor Zemědělec. Má také diagnostikované lehké mentální postižení. Na kroužku se baví jen s Tomášem a s Markem. Většinu schůzky tráví na mobilu, ale poslouchá a většinou se i základně orientuje, o čem se mluví. Praktickou činnost bere jako oživení, ale ze včel má zatím respekt, takže se k nim příliš přibližovat nechce, natož aby s nimi pracovala.
- *Beáta*
Beáta je benjamínkem kroužku, nedávno oslavila 16. narozeniny. Studuje obor Zemědělec. Kromě lehkého mentálního postižení má diagnostikovanou poruchu autistického spektra. Zajímá se velmi o přírodu, čte různé encyklopedie a přepisuje si je. Neví však co většina textu znamená. Snaží se navazovat kamarádství s Anetou, ta o to ale příliš nestojí. S ostatními členy kroužku nekomunikuje vůbec. Často používá slova, která jsou naprosto mimo kontext situace a jsou často i odborná, Beáta však jejich významu nerozumí. O činnost

kroužku se aktivně zajímá, mnohdy pokládá i otázky, jež jsou však někdy naprosto mimo aktuálně probírané téma.

- *Tomáš*

Tomáš je stejně starý jako Jana s Markem a také studuje obor Zemědělec. Na kroužek chodí prvním rokem. Také má diagnostikované lehké mentální postižení, i když je na tom oproti ostatním stejně jako Kamil mentálně a psychicky lépe. Je takovým neformálním vůdcem celé skupiny, co řekne, to platí, ostatní ho poslouchají a respektují ho. Aktivity na kroužku ho baví, aktivně se zapojuje a dává pozor. Více než teoretická výuka ho baví práce u včel, sám si chce vlastní včely brzy pořídit.

9 Má činnost ve včelařském kroužku Opočno

Na schůzky včelařského kroužku Opočno jsem pravidelně dojížděla v druhém pololetí školního roku 2017/2018. Nejdříve v rámci předvýzkumu, poté jsem už prezentovala jednotlivé metodické listy přímo u žáků. Původně jsem měla v plánu realizovat více metodických listů, to mi však nebylo umožněno, jelikož vedoucí kroužku s žáky potřeboval zvládnout také vlastní činnost a už takhle jsem mu schůzky z hlediska jeho plánu včelařského kroužku velmi narušovala. Povedlo se mi tedy přímo prakticky realizovat čtyři teoretické schůzky a dvě praktické. Vytvořila jsem sadu pěti metodických listů s tématem Cesta medu. V budoucnosti je možné tento balík metodických listů rozšířit o další tématickou sadu.

9.1 Předvýzkum

Předvýzkum předchází samotnému výzkumu. „*Cílem je zjistit, zda výzkumný nástroj funguje a jak funguje.*“ (Gavora, 2010, s. 84)

Předvýzkum jsem realizovala na začátku ledna 2018. Nejdříve jsem se sešla s vedoucím VKM Ing. Jiřím Mlatečkem a vysvětlila jsem mu, jak bych chtěla výzkum realizovat. Domluvili jsme se na termínech mých návštěv kroužku a seznámil mě s popisem jednotlivých žáků a se základní činností kroužku, abych věděla, jaké materiály si mám asi připravit.

Poté jsem předvýzkum prováděla přímo na jedné ze schůzek včelařského kroužku v Opočně, kdy jsem byla pouze naslouchajícím pozorovatelem činnosti kroužku. Představila jsem se žákům a vysvětlila jsem jim, že s nimi teď budu během druhého pololetí některé schůzky kroužku trávit, a budeme spolu realizovat i nějakou samotnou činnost. Žáci se postupně představili i mě. Následně začal samotný program kroužku. Vedoucí měl připraven model včely, na kterém žákům vysvětloval anatomii a morfologii včely medonosné. Na plátně měl prezentaci, kde měl vyfocené jednotlivé části těla včely přímo z modelu a měl k nim vždy ještě nějaké další doplňující informace. Snažil se žáky aktivizovat, neustále jim pokládal nějaké otázky. Poté dostali žáci krátký test, který měl ověřit jejich získané znalosti z minulé a dnešní schůzky. Většina žáků s tím měla velký problém a nebyli schopni odpovědět na většinu otázek. Nakonec vedoucí kroužku použil pexeso se včelařskými pomůckami. Každému z žáků dal jeden obrázek a oni museli říct, co mají za včelařskou pomůcku a na co se používá.

Na základě tohoto předvýzkumu jsem již mohla vytvořit vlastní metodické listy pro žáky s lehkým mentálním postižením ve včelařském kroužku na téma Cesta medu. Před samotnou realizací každého metodického listu, jsem ho vždy ještě zkonzultovala s vedoucím kroužku, který mi sdělil své vlastní dojmy a případné nesrovnalosti.

9.2 Metodický list č. 1

Metodický list č. 1 nese název *Začíná to v přírodě*. S žáky jsme společně doplňovali první část metodického listu na základě mého výkladu za podpory powerpointové prezentace. Žáci se seznámili s činnostmi včely dělnice, zejména s létavkou. Zamýšleli se nad tím, kam vlastně létavka všude létá a co tam sbírá a přináší do úlu. Naučili se pojmy nektar a medovice a jsou schopni vyjmenovat nějaké producenty medovice, s tím, že si uvědomují, že včela medonosná producent medovice není. Po vyplnění první části metodického listu se rozešli po třídě, kde měli rozmístěné fotografie významných medonosných rostlin i s jejich včelařským významem. Jejich úkolem bylo poznat rostlinu na fotografii a zapsat si její rodový název a včelařský význam. Nakonec jsme si společně zahráli loto, kde byly použity obrázky a názvy rostlin, které se žáci při této schůzce naučili.

Žáků bylo přítomno šest, chyběla Beáta a Jana. Téma žáky docela zajímalo, některé informace už věděli z předchozích schůzek, tak měli radost, že něco vědí správně. Při určování názvů rostlin si začali sami od sebe vzájemně pomáhat, z čehož jsem měla velkou radost. Asi největším aktivátorem bylo závěrečné loto, při kterém se zapojil i Marek a bavilo ho to. Při lotu jsem si ověřila, že žáci se názvy rostlin skutečně naučili, jelikož při hře neměli s poznáváním fotografií rostlin už žádný problém.

9.3 Metodický list č. 2

Druhý metodický list se nazývá *Nektar už je v úle*. S žáky jsme opět společně doplňovali první část metodického listu na základě mého výkladu za podpory powerpointové prezentace. Nejdříve jsme s žáky zopakovali informaci z minula, kdo vlastně přináší nektar do úlu. Potom se žáci zamýšleli nad tím, kde nektar nese a já jim vysvětlovala, jak funguje česlo (přepážka mezi medným váčkem a žaludkem). Poté jsme společně řešili, co se děje s nektarem, když ho létavka přinese. Kdo si ho od ní vezme, kam ho uloží, co se tam s ním děje atd. Následně žáci dostali papírky s různými tvrzeními, u každého z nich bylo písmenko, které měli žáci v druhé části metodického listu. Jejich úkolem bylo zjistit, zda je tvrzení pravdivé či nikoliv. Pokud bylo pravdivé, písmenko nechávají být, pokud bylo nepravdivé, písmenko škrtají. Když luštili správně, vyšla jim tajenka – včelí tanečky. Videá

včelích tanečků jsem jim za odměnu pustila. Nakonec žáci pracovali s fotorámky, na kterých hledali zavičkované medné zásoby.

Dnes bylo žáků opět šest, chyběl Roman a Kamil. Aktivita s žáky dnes byla velmi náročná. Většina z nich polehávala po lavici a nechtěla vůbec spolupracovat. Jan měl svůj špatný den, takže absolutně nekomunikoval a několikrát během kroužku se zvedl, s tím, že jde domů. Jediný, kdo alespoň částečně spolupracoval, byla Beáta a trošku Aneta. Během přestávky si s nimi vedoucí promluvil a zjistil, že Marek, Tomáš a Jana byli ráno na praxích v kravíně, a proto jsou unavení. Jan byl odpoledne v práci a spadla mu paleta slivovic, které bude muset zaplatit, takže má pocit, že je neschopný a že by už neměl nic dělat. Aneta byla dopoledne na návštěvě za babičkou v nemocnici a byla z toho velmi rozhozená. Nikdo z žáků tedy nebyl pořádně tzv. ve své kůži a nálada na kroužku nebyla zrovna nejpozitivnější. Původně jsem jim chtěla papírky s tvrzeními rozmístit po místnosti, nakonec jsme však pouze seděli u stolu, a i tak byl velký problém je alespoň trošku aktivizovat.

9.4 Metodický list č. 3

Metodický list č. 3 jsem pojmenovala Proč včelám med bereme. První část metodického listu jsme vyplnili jako vždy společně s oporou mého výkladu s powerpointovou prezentací. Nejdříve jsme s žáky řešili, jaké máme druhy medu, který med je nejsvětější a jaký med je v České republice nejrozšířenější. Dále jsme společně diskutovali nad tím, zda je med pro člověka zdravý. Přes cenu medu jsme se dostali až k falšování medu a k rozdílům kupovaného medu ze supermarketu a od včelaře. Seznámila jsem žáky s pojmem plástečkový med a prakticky jsem jim ho ukázala. Poté jsme řešili, jaká znají jídla s medem, od medovníků a medových perníčků jsme se dostali až k medové hořčici či medové šunce. Jako další aktivitu jsem zvolila brainstorming. Žáci dostali velký papír, uprostřed papíru byl velký nápis med, žáci měli za úkol psát různé věci, jež je ke slovu med napadají. Tak jsme se dostali i k dalšímu využití medu, kromě potravinářství např. v kosmetice či v léčitelství. Nakonec jsem žákům dala ochutnávku pěti medů, aby si uvědomili rozdíly v chuti. Měla jsem připraven med květový, medovicový, pastovaný, s příměsí rakytníku a s příměsí pylu. Žáci byli tentokrát všichni a byli ve velmi dobré náladě. Celou dobu se aktivně zapojovali a odpovídali i na mé dotazy. Jediný, kdo se příliš nezapojoval, byl Marek, který opět polehával na lavici. Myslím, že aktivita žáků byla spojena především s tím, že toto téma jim bylo velmi blízké, spoustu věcí znali a mohli je propojit i s praktickými příhodami ze svého života. Ten se léčil čajem s medem, jiný zas má medový sprchový gel atd. Velice ocenili

ochutnávku medu, z níž se rozvinula pěkná diskuze, komu chutná jaký med a jaký med by někomu doporučili.

9.5 Metodický list č. 4

Tento metodický list už žáky připravuje přímo na práci ve včelstvu. Nejdříve se žáci seznámí se základními ochrannými pomůckami a pravidly bezpečnosti u včel. To je myslím jedno z nejdůležitějších témat, které se s žáky musí probrat dříve, než je pustíme k práci ve včelstvu, jelikož práce u včel při nesprávném jednání může být nebezpečná jak pro žáka, tak i pro ostatní, kteří s ním u úlu budou. Pravidla bezpečnosti si tedy musíme ujasnit před každým vstupem ke včelám. Důležité je také znát základní první pomoc – jak vyndat žihadlo, jak ošetřit bodnuté místo atd. V druhé části listu se zaměřuji na poznávání jednotlivých druhů jedinců v úle a typů plástů, aby se žák základně orientoval a věděl co má, s jakým plástem v úle dělat nebo aby třeba nezamáčknul matku. V druhé části této výuky jsme šli přímo ke včelám, kde jsem žákům ukázala základní manipulaci s rámkem a porovnali jsme obrázky z pracovního listu se skutečnými plásty.

Dnes dorazili jen čtyři žáci – Beáta, Kamil, Roman a Jan. Byla jsem ráda, jelikož při přímé práci ve včelách se tento počet hodil. Nejdříve jsme si opět s podporou powerpointové prezentace prošli metodický list, ale žáci se dnes špatně soustředili. Byli nervózní z toho, že půjdou poprvé do skutečných včel a pořád o tom mluvili. Metodický list jsme tedy prošli velmi rychle, pozastavila jsem se hlavně u bezpečnosti a první pomoci a vydali se do praxe. Všichni žáci dostali ochranné obleky a Jan zapálil s mojí pomocí kuřák, který dostal na starosti. Cítil se velmi důležitě, že má zadaný úkol, a snažil se ho plnit, co nejlépe. Beáta se včel bála, stála dál u úlu a říkala, že blíž jít nechce, jelikož bude smrdět od kouře z kuřáku a bojí se, že dostane žihadlo. Postupně se ale trochu přibližovala, protože byla zvědavá. Kamil s Romanem se vrhli přímo do činnosti, u druhého úlu už sami rozebírali nástavek s plásty a čišelo z nich nadšení. Myslím, že všichni žáci si z této lekce odnesli alespoň základy prohlídky včelstev a bezpečnosti práce u včel.

9.6 Metodický list č. 5

Toto je druhý prakticky zaměřený metodický list, který popisuje vytáčení medu. Jedná se o poslední metodický list v mém souboru Cesta medu. V první části je několik základních otázek týkající se práce včelaře při medobraní a na druhé straně se nacházejí obrázky čtyř základních pomůcek používaných při vytáčení medu. Úkolem žáků je odpovědět správně na otázky a poznat obrázky. Tento metodický list je dělaný opravdu tak, aby ho žáci měli rychle hotový a mohlo se přejít přímo na praktickou část u včel. Nějaký teoretický úvod a základní poučení je však samozřejmě důležité.

Tato schůzka pro mě byla asi nejpříjemnější ze všech. Žáci přišli úplně všichni a čekala nás velmi zábavná a praktická hodina. Vzhledem k tomu, že jsme byli opět u pana Mlatečka doma, žáci se chovali mnohem uvolněněji než ve škole. Také byli dnes všichni pozitivně naladěni, dokonce i Jan, za což jsem byla velice ráda. Teorii jsme zvládli velice rychle a pak už jsme přímo vytáčeli med. Žáci byli nadšení. Jan s Kamilem nosili nástavky, Beáta hlídala medomet a ostatní se střídali v odvíčkování plástů. Pustili jsme si k tomu hudbu a panovala velice dobrá nálada. Měla jsem z toho velmi dobrý pocit, protože jsem viděla, že si tuto schůzku žáci opravdu užili, ale zároveň se všichni naučili vytáčet med a zakončili tak sladkou tečkou Cestu medu.

10 Rozhovory

„Rozhovor v kvantitativním výzkumu je jednostranný kontakt z vůle jedné strany, přičemž druhá strana s rozhovorem souhlasí. Na rozdíl od dotazníku se jedná o pracovní, časově náročnou a nákladnou techniku sběru informací.“ (Široký, 2011, s. 68)

Rozhovorů jsem dělala několik. Jeden s vedoucím včelařského kroužku Ing. Jiřím Mlatečkem, kde jsem se zajímala o včelařské kroužky pro žáky s LMP v České republice a o možné pracovní uplatnění žáků s LMP na včelařských farmách. Rozebírali jsme spolu také mé metodické listy Cesta medu a jejich praktickou realizaci.

Další rozhovory probíhaly s dvěma žáky včelařského kroužku – Beátou a Janem. U nich jsem se zaměřila na činnosti VKM, které je baví a nebaví, abych při tom mohla vycházet při tvoření případných dalších materiálů i při školení budoucích vedoucích včelařských kroužků pro žáky s LMP. Ptala jsem se jich také na jejich budoucnost, zda si ji umí představit spojenou se včelařením či nikoliv.

Poslední rozhovor jsem provedla se zaměstnavatelem nabízející místo pomocného včelaře na farmě. Chtěla jsem si ověřit, zda by žáci s LMP mohli být na toto místo přijati a zda by jim stačily znalosti, které získali ve včelařském kroužku. Vydávala jsem se za sestru chlapce s lehkým mentálním postižením.

10.1 Rozhovor s vedoucím včelařského kroužku Opočno

S vedoucím včelařského kroužku panem Jiřím Mlatečkem jsem udělala rozhovor, který se týkal všeobecně včelařských kroužků pro žáky s LMP v České republice, ale i budoucího profesního uplatnění žáků s LMP v oblasti včelaření. V neposlední řadě jsem se ho zeptala i na názor na mé metodické listy Cesta medu a jejich realizaci přímo ve včelařském kroužku v Opočně.

Přepis rozhovoru s vedoucím VKM Opočno

***Já:** Máte pocit, že včelaření je obor, ve kterém se žáci s lehkým mentálním postižením mohou v budoucnu profesně uplatnit?*

***Vedoucí kroužku:** Určitě ano. Někteří žáci chtějí v budoucnu sami včelařit nebo být pomocnou silou u včelaře v okolí svého bydliště. Někteří žáci s LMP jsou zruční a s včelstvy dobře zacházejí.*

***Já:** Jaké výhody má podle Vás včelařský kroužek pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Včelařský kroužek je pro žáky s LMP možným naplněním jejich volného času. Žáci jsou zapojeni v průběhu roku do praktických činností, které jsou různorodé a tím pro tyto žáky přijatelné.*

Já: *A naopak, jaké nevýhody vidíte ve včelařském kroužku pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Nevýhodou je nutnost vyššího počtu žáků (vzhledem k podpoře kroužku). Žáci s LMP vyžadují individuální přístup a vedení. Ve větších skupinách to je obtížné.*

Já: *Jaká je podle Vás ideální náplň schůzky VKM pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Náplň schůzky musí být různorodá, musí navazovat na již nabyté znalosti a dovednosti. Ukázky je třeba volit jednoduché a názorné, často s žáky opakovat a nezahlcovat je velkými detaily a spíše se zaměřit na praktickou činnost. Délka schůzky cca okolo dvou hodin. Záleží na náplni schůzky.*

Já: *Jaká specifika práce vidíte při vedení VKM pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Názornost, trpělivost, empatičnost k žákům s LMP.*

Já: *Vidíte problém v nízkém počtu kroužků pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Pokud by bylo více kroužků pro tyto žáky, nabízí se možnosti vzájemných setkání a předávání si zkušeností nejen mezi vedoucími, ale i žáky. Při pořádaných soutěžích jsou tito žáci v určité nevýhodě.*

Já: *Co by podle Vás pomohlo k zvýšení počtu včelařských kroužků pro žáky s LMP?*

Vedoucí kroužku: *Možná podpora kroužků s menším počtem žáků, cílená propagace do škol.*

Já: *Jaká pozitiva a negativa vidíte v metodických listech Cesta medu, které jsem vytvořila a ve Vašem VKM realizovala?*

Vedoucí kroužku: *Metodické listy byly super. Byly názorné a děti zaujaly. Jednalo se o zpestření činnosti kroužku. Vidím v nich jen pozitiva.*

Z rozhovoru vyplývá, že včelařský kroužek je možnou náplní volného času žáků s lehkým mentálním postižením, v níž je však třeba udržovat určitá specifika práce. Vedoucí potvrzuje, že žáci s LMP jsou zruční a někteří z nich jsou schopni se v budoucnu jako včelaři uplatnit. Buď jako samostatní včelaři nebo jako pomocná síla u jiných včelařů. Včelařský kroužek jako možnost trávení volného času žáků s lehkým mentálním postižením vedoucí kvituje a poukazuje na oblíbenost praktických činností u těchto žáků, což jim mnoho volnočasových aktivit nenabízí. Praktické činnosti se však dají realizovat jen v menším počtu žáků, což se podle jeho slov ne vždy daří a má někdy i větší skupinky na výuku.

Ideální náplň schůzky musí splňovat taková ta základní pravidla výuky žáků s lehkým mentálním postižením. Musí být různorodá, navazuje na předchozí znalosti, vše je jednoduché a názorné. Specifika práce vidí vedoucí VKM ve zvýšené názornosti, trpělivosti a empatii. Vedoucí zde zmiňuje i problém nízkého počtu VKM pro žáky s LMP v České republice. Vidí možnost řešení podporou těchto kroužků a propagací přímo ve školách. Jednou z možností propagace a podpory by mohly být i mnou vytvořené metodické listy Cesta medu, které vedoucí hodnotí kladně.

Dle mého názoru existuje velmi málo kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením, které nabízejí takové spojení praktických činností a přírody, přičemž oboje je u těchto žáků ve veliké oblibě. Bohužel je problém v tom, že aby kroužek mohl být opravdu praktický, je třeba nízkého počtu účastníků volnočasové aktivity, což se však často nelíbí zejména vedení škol a zařízení, kde tyto kroužky pracují. Problém nízkého počtu včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením vnímám také a myslím, že je to zejména nízkou propagací možností včelařství u osob s mentálním postižením v základních školách speciálních. Jednotná metodika a cílená propagace v těchto školách by situaci mohla změnit.

10.2 Rozhovor s žáky včelařského kroužku Opočno

Rozhovory jsem udělala se dvěma žáky. Vybrala jsem si Beátu a Jana. Zvolila jsem si je proto, že byli oba žáky, kteří podle mě budou mít v budoucnu z celé skupiny největší problém s tím zařadit se do běžného života, jak pracovního, tak soukromého. A vzhledem k tomu, že často bylo jejich chování dost specifické i při schůzkách a činnosti, zajímaly mě jejich názory na věc.

Přepis rozhovoru s Beátou

Já: Proč chodíš do včelařského kroužku?

Beáta: Abych se dozvěděla něco víc o včelách. Baví mě to.

Já: Co tě tady baví?

Beáta: Když vyplňujeme pracovní listy a učíme se o pomůckách.

Já: A je něco, co tě tu nebaví?

Beáta: Někdy píšeme testy a když nevím správný věci, tak mě to nebaví.

Já: Máš doma včely?

Beáta: Mám. Táta má včelín, pomáhám mu.

Já: Co chceš dělat až doděláš školu?

Beáta: *Pracovat u zvířat. Být doktorka.*

Já: *A bavilo by tě třeba pracovat jako včelařka?*

Beáta: *Nevím, možná.*

Já: *Jak se ti líbily kroužky, když jsem tě učila místo pana učitele?*

Beáta: *Dobry, hodně jsme se učili. A hodně si toho pamatuju.*

Rozhovor s Beátou byl zajímavý, jelikož neměla úplně dobrý den a nejdřív se mnou vůbec nechtěla komunikovat, jen si něco psala do sešitu. Potom jsme se domluvily a otázky jsem jí psala do sešitu a ona na ně odpovídala zčásti tam, zčásti u toho povídala.

Beáta si myslím, že je hodně specifická tím, že jí baví více učení než praktické dovednosti, proto byla nadšená z mých metodických listů Cesta medu. Překvapila mě tím, že mají doma včely a že tátovi pomáhá, jelikož když jsme spolu byli u včel, tak se bála a nechtěla ke včelám moc jít.

U Beáty rozhodně není motivací pro docházku do včelařského kroužku to, že by tam chtěla najít nové kamarády. Chodí tam z důvodu získání nových znalostí, na praktické kroužky ke včelám moc nechodí, baví jí spíše teorie. Myslím, že je to způsobené i tím, že praktické schůzky jsou u pana Mlatečka doma. Pan vedoucí tam děti odváží vlastním autem a je to celé takové komornější než ve škole. A to pro Beátu asi zcela není, necítí se v těchto situacích dle mého názoru úplně dobře.

Ona si myslím, že je zrovna pěkný příklad žáka, který by našel pracovní uplatnění na nějaké farmě. A už není úplně důležité, zda by u toho byly včely či nikoliv, jde zejména o zvířata a přírodu. Beáta by totiž chtěla být veterinářkou, což se ale vzhledem k jejímu postižení a sníženým inteligenčním schopnostem nejspíše nikdy nepovede. Na farmě by si tedy alespoň zčásti mohla splnit svůj sen, pracovat u zvířat a starat se o ně.

Přepis rozhovoru s Janem

Já: *Proč chodíš do včelařského kroužku?*

Jan: *Nevím, pan učitel říkal ať sem chodím a je to tu fajn.*

Já: *Co tě tady baví?*

Jan: *Rád jezdím k panu učiteli domů, pracujeme tam v dílně, a to je dobrý.*

Já: *A je něco, co tě tu nebaví?*

Jan: *Učení, někdy je to po škole už moc dlouhý.*

Já: *Máš doma včely?*

Jan: Ne. Ale táta chce, budeme mít.

Já: Co chceš dělat až doděláš školu?

Jan: Nevím, ale chci skončit v Penny. Možná budu dělat u nás v hospodě.

Já: A bavilo by tě třeba pracovat jako včelař?

Jan: Jo to by bylo dobrý. Ale asi nemůžu.

Já: Proč myslíš, že nemůžeš?

Jan: Nemám na to školu.

Já: Jak se ti líbily kroužky, když jsem tě učila místo pana učitele?

Jan: Ale jo šlo to. Ale nedělali jsme s tebou rámky v dílnách.

Jana jsem zachytila zrovna v dobré náladě, takže byl upovídaný a rád mi na dotazy odpověděl.

Jako motivaci docházky do kroužku označil to, že mu pan učitel řekl, aby do kroužku chodil. Myslím, že pro Jana je vedoucí kroužku velkým vzorem. Jeho rodinné prostředí není úplně ideální a dle mého názoru nachází v panu Mlatečkovi takový pevný bod v jeho životě. Ví, že může kdykoliv přijít a s čímkoliv se svěřit, pan vedoucí ho vždy vyslechne a poradí mu.

Jana na rozdíl od Beáty teoretické učení moc nebaví, rád jezdí k panu Mlatečkovi, kde se pracuje ve včelách nebo v dílně, to ho naplňuje. Nutno poukázat na to, že je velmi zručný a šikovný, takže vedoucí kroužku si ho k sobě bere rád, protože ví, že práce je vždy kvalitně odvedena. Jan nebyl příliš nadšený z mých metodických listů, jelikož jsme se učili, i když hravou formou a nepracovali jsme v dílně.

Včely doma zatím nemá, ale jeho otec to prý plánuje. Nevím, co je na tom úplně pravdy, jelikož podle slov pana Mlatečka je to spíš takový Janův tajný sen, jeho rodina prý včely nechce.

Jan v současné době pracuje v Penny, práce ho nebaví a chtěl by tam co nejdřív skončit. Jeho rodiče vlastní hospodu a chtějí, aby tam Jan také pracoval, jeho práce v hospodě však nebaví a nechce to dělat. On dle mého názoru by byl velmi dobrý pracovník na včelařské farmy, jelikož je opravdu zručný a už má řadu zkušeností. A pokud ho práce baví, tak je schopen pracovat opravdu dlouhou dobu a odvádí kvalitní výkony.

10.3 Rozhovor se zaměstnancem firmy

Abych zjistila, zda jsou mé domněnky správné a zda žáci s lehkým mentálním postižením mohou skutečně najít ve včelaření své budoucí profesní uplatnění, hledala jsem pracovní nabídky, které se těchto žáků mohou týkat.

Inzerátů jsem našla několik, ale zvláště mě zaujal jeden inzerát od nejmenované firmy, jež nabízel pracovní pozici Včelař a zvláště upozorňoval na možnost zaměstnání osob s OZP. Na telefonní číslo jsem tedy zavolala a zeptala se na několik dotazů, přepis rozhovoru příkládám níže. Z rozhovoru jsem vynechala část, v níž bylo řešeno místo firmy, aby zůstala společnost anonymní.

Přepis rozhovoru se zaměstnancem nejmenované firmy

Zaměstnanec: *Prosím?*

Já: *Dobrý den, tady Hana Dostálová. Našla jsem Vaši nabídku práce na pozici Včelař a chtěla bych se zeptat, zda je stále aktuální. Mám bratra s lehkým mentálním postižením, který by měl o práci vážný zájem.*

Zaměstnanec: *Ano práci stále nabízíme. Můžu se zeptat kolik je bratrovi a jestli má nějaké zkušenosti se včelařením?*

Já: *Bratrovi je 24, má vystudované odborné učiliště obor prodavač. Na učňáku navštěvoval včelařský kroužek, takže zkušenosti se včelami má. Ale to jsem se právě chtěla zeptat, jaká je přímo náplň práce.*

Zaměstnanec: *No náplní práce je přímo práce u včel, my teď teda počet včelstev stáhli, protože se na tu pozici dlouho nikdo nehlásil, ale všechno je o domluvě. A základy práce se včelami tedy má z toho kroužku?*

Já: *Ano chodil tam tři roky, učili se teoretické znalosti, ale hlavně chodili do včel, stloukali rámký, vytáčeli med a tak dále. Takže jako myslím, že ty základy u včel má.*

Zaměstnanec: *Dobře, tak to se pak přímo domluvíme, to je fajn, že už má ty základy a nemusíme ho vše učit od začátku, někoho takového přesně hledáme.*

Já: *Ještě bych se chtěla zeptat, jak je to s platovým ohodnocením a s časovou náročností. Zda se jedná o normální úvazek či o dohodu o provedení práce či tak nějak. A zda je práce jen sezónně, kdy se třeba vytáčí med anebo je to práce na celý rok.*

Zaměstnanec: *Tak platové ohodnocení je také dost o dohodě. Dáváme základně minimální mzdu, pak se dá případně domluvit, když bude bratr šikovný, tak se dá mzda samozřejmě i zvýšit. Je to tedy normálně na smlouvu na nějaký lehce zkrácený úvazek. A práce je tu*

na celý rok. Dá se to tu spojit s chovem a stříháním ovcí, které tu máme a děláme i sýry a tak, tak tam by se taky našla práce.

***Já:** Paráda, tak bratr by se Vám ještě ozval do konce týdne, on se teď rozhoduje, má víc možností, ale já jsem se chtěla zeptat na takové to základní info, abych mu to předala. Děkuji tedy a v případě zájmu by se bratr ozval. Na shledanou.*

***Zaměstnanec:** Ano v pohodě, ať se případně ozve. Mějte se. Na shledanou.*

Tento rozhovor mě ubezpečil v tom, že pracovní místa v oboru včelařství pro osoby s lehkým mentálním postižením jsou, ale zaměstnavatelé požadují předchozí zkušenosti. Ty žáci mohou získat právě ve včelařském kroužku. Také zaměstnanec firmy řekl, že musel snížit počet včelstev z důvodu toho, že se na nabízené pracovní místo dlouho nikdo nehlásil. Je tedy možné, že pokud bychom měli osoby, jež by byly schopny tyto pozice zastávat počet včelstev na farmách se zvýší a zvýší se tedy i počet nabízených míst. V současné době však žáci s lehkým mentálním postižením nejsou ve včelařství vzdělávání a nemohou se tedy na tato pracovní místa hlásit, protože zaměstnavatelé požadují zkušenosti a žáci je nemají kde nabrat.

Myslím si, že tato pracovní pozice by mohla být pro žáky s lehkým mentálním postižením úplně ideální. Jedná se o manuální činnost, která je stereotypní, nevyžaduje se žádné další dozdělávání. Zároveň se však jedná o práci v přírodě, a ne v moc velkém kolektivu lidí, což tito žáci přijmou rádi. Práce se dá hodně přizpůsobit individuálním zvláštnostem žáků, pracovní náplň může být různorodá.

Zaměstnavatel také zmínil možnost další práce ne už přímo spojené se včelami, ale spíše s dalším chodem farmy. Například stříhání ovcí, výroba sýrů atd. I tohle jsou pracovní činnosti, které by podle mého názoru byly pro žáky s lehkým mentálním postižením naprosto ideální a bavily by je. Domnívám se, že tuto nabídku by nejspíše dalo více farem, jelikož včelaření je často spojeno s chovem dalších zvířat či pěstováním různých produktů. Pro osoby s mentálním postižením by se tedy nejednalo jen o sezónní práci např. v době vytáčení medu, ale bylo by to zaměstnání na celý kalendářní rok.

Závěr

Cílem této práce bylo vytvoření jedné sady metodických listů s názvem Cesta medu pro žáky s lehkým mentálním postižením a přehledně zpracovat a shrnout základní údaje o situaci včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice.

Sadu metodických listů Cesta medu jsem vytvořila a následně prakticky realizovala ve včelařském kroužku v Opočně, což je v současné době jediný včelařský kroužek pro žáky s lehkým mentálním postižením v České republice. V tomto kroužku jsem také uskutečnila rozhovory s dvěma žáky a s vedoucím kroužku.

Na základě získaných údajů, je možné vytvořit další sady metodických listů s tematikou života včel. Ráda bych v budoucnu na tuto práci navázala a na základě těchto základních poznatků, které jsem získala, jak v rámci přímé realizace metodických listů, tak v rámci rozhovorů, bych chtěla vytvořit ucelenou metodiku pro vedení včelařského kroužku pro žáky s lehkým mentálním postižením, která by mohla pomoci k zvýšení počtu těchto včelařských kroužků. Plánuji také zařazení přednášky o této metodice na seminář vedoucích včelařských kroužků mládeže, který společně s komisí pro práci s mládeží při Českém svazu včelařů pořádám. Právě ucelená metodika a možnost výměny zkušeností mezi vedoucími včelařských kroužků pro žáky s lehkým mentálním postižením totiž v současné době zcela chybí, a i to je možná jeden z důvodů proč máme takový včelařský kroužek pouze v Opočně. Chtěla bych zvýšit počet těchto kroužků, aby se daly pořádat i společné akce a soutěže, na kterých by i žáci s lehkým mentálním postižením měli možnost poznat členy z ostatních včelařských kroužků a zasoutěžit si na základě svých individuálních schopností. Teď toto není možné, protože se včelařské soutěže i akce pořádají pouze pro intaktní děti.

Velice mile mě překvapila zjištěná informace o možnosti pracovního uplatnění žáků s lehkým mentálním postižením v oblasti včelaření. Sama jsem uskutečnila i rozhovor s jedním z potencionálních zaměstnanců, na základě kterého jsem zjistila, že žák absolvující včelařský kroužek je plně připraven na pozici pomocného včelaře na včelařských farmách.

Seznam použité literatury

- 1 ALTMAN, Nathaniel. Med jako lék: zázračné léčivé vlastnosti včelího produktu. Olomouc: Fontána, c2014. ISBN 978-80-7336-754-1.
- 2 BARTOŇOVÁ, Miroslava, BAZALOVÁ, Barbora a PIPEKOVÁ, Jarmila. Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-161-4
- 3 BENDO VÁ, Petra a ZIKL, Pavel. Dítě s mentálním postižením ve škole. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.
- 4 BENTZIEN, Claudia. Ekologický chov včel: včelaření podle pravidel přírody. Praha: Víkend, 2008. ISBN 978-80-86891-86-6.
- 5 BIENEFELD, Kaspar. Včelařství krok za krokem: pro milovníky krásného koníčka. 2. vyd. Přeložil Anna ŠTORKÁNOVÁ. Líbeznice: Víkend, 2010. ISBN 978-80-7433-023-0.
- 6 ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3071-7.
- 7 GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil JŮVA, Vladimír, přeložila HLA VATÁ, Vendula. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- 8 HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.
- 9 HALEŠ, Bohumír. Historie včelařství v Pobeskydí. Frýdek Místek: OV ČSV Frýdek Místek, 1986.
- 10 HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- 11 KAPLÁNEK, Michal. Volný čas a jeho význam ve výchově. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- 12 KNÖDLOVÁ, Marie. Tak šel čas: Sborník k 100. výročí založení místeckého včelařského spolku. Frýdek-Místek: Český svaz včelařů, 2011. ISBN 978-80-260-0244-4.
- 13 Mezinárodní klasifikace nemocí: 10. revize: duševní poruchy a poruchy chování: popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. 2. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. ISBN 80-85121-44-1.

- 14 MÜLLER, Oldřich. Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0231-9.
- 15 RIONDET, Jean. Včelařův rok. Líbeznice: Víkend, 2012. ISBN 978-80-7433-058-2.
- 16 ŠIROKÝ, Jan. Tvoříme a publikujeme odborné texty. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3510-5.
- 17 ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2003. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-821-x.
- 18 VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- 19 VALENTA, Milan a MÜLLER, Oldřich. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2007. ISBN 978-80-7320-099-2.
- 20 VESELÝ, Vladimír. Včelařství. Praha: Brázda, 2003. ISBN 80-209-0320-8.
- 21 VÍTKOVÁ, Marie, ed. Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.

Seznam dalších použitých zdrojů

- 1 Směrnice ČSV, z.s. o činnosti včelařských kroužků mládeže č. 1/2017. In: Český svaz včelařů, z. s. [online]. Praha: Český svaz včelařů, 2017 [cit. 2018-09-18]. Dostupné z: <http://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/smernice-csv-o-cinnosti-vkm-final-2017.pdf>
- 2 Včelky.cz [online]. Liberec, 2005 [cit. 2018-10-12]. Dostupné z: <http://www.vcelky.cz/>
- 3 iVcelarstvi [online]. iVcelarstvi, c2018 [cit. 2018-10-12]. Dostupné z: <https://www.ivcelarstvi.cz/>

ZAČÍNÁ TO V PŘÍRODĚ

1. Jaká včela vylétá z úlu?

2. Jak je stará?

3. Kam létá?

4. Co tam sbírá?

5. Kde sbírá nektar?

6. Kde sbírá medovici?

7. Škrtni, kdo nepatří mezi producenty medovice

mravenec puklice zdobnatka vosa medovnice včela

8. Doplňte názvy **10 rostlin**.

Pokud dávají **medovici**, napiš vedle nich velké **M**, pokud **nektar** napiš velké **N**.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

ZAČÍNÁ TO V PŘÍRODĚ ŘEŠENÍ

1. Jaká včela vylétá z úlu?

dělnice – létavka

2. Jak je stará?

starší 20 dnů

3. Kam létá?

louka, les, pole, zahrady, parky...

4. Co tam sbírá?

vodu, pyl, propolis, nektar, medovici

5. Kde sbírá nektar?

na květech

6. Kde sbírá medovici?

na listech, na jehličí

7. Škrtni, kdo nepatří mezi producenty medovice

mravenec puklice zdobnatka vosa medovnice včela

8. Doplňte názvy **10 rostlin**.

Pokud dávají **medovici**, napiš vedle nich velké **M**, pokud **nektar** napiš velké **N**.

1. **ŘEPKA N**
2. **AKÁT N M**
3. **LÍPA N M**
4. **PAMPELIŠKA N**
5. **JAVOR N M**
6. **JABLOŇ N**
7. **JÍROVEC N**
8. **TŘEŠEŇ N**
9. **SWAZENKA N**
10. **DUB M**

NEKTAR UŽ JE V ÚLE

1. Jaká včela přináší nektar do úlu?
2. Kde ho nese?
3. Co brání tomu, aby se včele nektar dostal do žaludku?
4. Komu dá včela nektar v úle?
5. Kam včely nektar ukládají?
6. Co se z nektaru vypařuje?
7. Čím včely zavíčkují buňku se zrajícím medem?

Včely se dorozumívají:

1. V
2. Č
3. S
4. E
5. L
6. Í
7. H
8. Ý
9. M
10. I

11. T
12. A
13. R
14. N
15. E
16. Č
17. Z
18. K
19. F
20. Y

1. Z úlu vylétává včela, která je starší 20 dnů. V
2. Včela na květech sbírá nektar. Č
3. Včela na květech sbírá medovici. S
4. Na listech a na jehličí sbírá včela medovici. E
5. Mezi producenty medovice patří např. zlobnatka. L
6. Líska dává včelám pouze pyl. Í
7. Z úlu vylétá včela, které je 5 let. H
8. Z lísky je hodně nektaru a výborný med. Ý
9. Akátový med je velmi světlý. M
10. Včela nosí do úlu vodu, nektar, pyl a medovici. I
11. Létavka nosí nektar do úlu. T
12. Včela nosí nektar v medovém váčku. A
13. Akátový med je nejtmavší med. R
14. Česlo brání tomu, aby se nektar dostal do žaludku.
N
15. Létavka v úle předává nektar úlovým včelám. E
16. Včely ukládají med do buněk. Č
17. Nektar sbírá včela stavitelka. Z
18. Z nektaru se vypařuje voda. K
19. Včela nosí nektar na nožičkách. F
20. Včely buňku zavíčkují voskovým víčkem. Y

NEKTAR UŽ JE V ÚLE ŘEŠENÍ

1. Jaká včela přináší nektar do úlu?

dělnice – létavka

2. Kde ho nese?

v medném váčku

3. Co brání tomu, aby se včele nektar dostal do žaludku?

česlo

4. Komu dá včela nektar v úle?

úlovým včelám

5. Kam včely nektar ukládají?

do buněk

6. Co se z nektaru vypařuje?

voda

7. Čím včely zavíčkují buňku se zrajícím medem?

voskovým víčkem

Včely se dorozumívají:

VČELÍMI TANEČKY

PROČ VČELÁM MED BEREME?

1. Jaké máme tři základní druhy medu?
2. Který med je nejsvětlejší?
3. Který med je v České republice nejrozšířenější?
4. Je med pro člověka zdravý?
5. Kolik stojí průměrně sklenice medu?
6. Co je tzv. plástečkový med?
7. Jaká tě napadají jídla s medem?

PROČ VČELÁM MED BEREME? ŘEŠENÍ

1. Jaké máme tři základní druhy medu?

květový, medovicový, smíšený

2. Který med je nejsvětější?

akátový

3. Který med je v České republice nejrozšířenější?

květový

4. Je med pro člověka zdravý?

ano

5. Kolik stojí průměrně sklenice medu?

150–190 Kč

6. Co je tzv. plástečkový med?

med v plástu, ve formě od včelaře

7. Jaká tě napadají jídla s medem?

medovník, perník, medové máslo, dort, zmrzlina, koláč, kuře na medu, kachna na medu, vepřová žebra na medu...

ŽIVOT V ÚLE ANEB PRVNÍ NÁVŠTĚVA VČEL

1. Co mám dělat u včel? (zakroužkuj správná slova)

křičet – být potichu

být v klidu – běhat

stát před česnem – stát vzadu za úlem

2. Jaké znáš ochranné včelařské pomůcky?

3. Co si včelař musí nejvíc chránit?

4. Co se používá pro zklidnění včel?

5. Jak vyndáme správně žihadlo? (vyber správné slovo)

vyškrábnutím – zmáčknutím

6. Napiš, co je na obrázku

ŽIVOT V ÚLE ANEB PRVNÍ NÁVŠTĚVA VČEL

ŘEŠENÍ

1. Co mám dělat u včel? (zakroužkuj správná slova)

křičet - být potichu

být v klidu - běhat

stát před česnem - stát vzadu za úlem

2. Jaké znáš ochranné včelařské pomůcky?

včelařská kombinéza, včelařská kukla, včelařský klobouk, včelařské rukavice...

3. Co si včelař musí nejmíc chránit?

hlavu

4. Co se používá pro zklidnění včel?

kuřák (dýmák), mlhovka

5. Jak vyndáme správně žihadlo? (vyber správné slovo)

vyškrábnutím - zmáčknutím

6. Napiš, co je na obrázku

MATKA (KRÁLOVNA)

DĚLNICE

PLOD

DIVOČINA

MED

MATEČNÍKOVÁ MISKA

VYTÁČENÍ MEDU ANEB SLADKÁ TEČKA NA ZÁVĚR

1. Jak se jmenuje nástavek, kde včely ukládají med?
2. Jak poznáme, že med můžeme vytáčet?
3. Co dáváme do úlu den před vytáčením?
4. Jak se jmenuje zařízení na vytáčení medu?
5. Co děláme s plásty, když je vracíme zpátky do úlu?

6. Napiš, co je na obrázku

VYTÁČENÍ MEDU ANEB SLADKÁ TEČKA NA ZÁVĚR ŘEŠENÍ

1. Jak se jmenuje nástavek, kde včely ukládají med?
medník

2. Jak poznáme, že med můžeme vytáčet?
když trháme s plástem, tak z plástu nestříká

3. Co dáváme do úlu den před vytáčením?
výkluz

4. Jak se jmenuje zařízení na vytáčení medu?
medomet

5. Co děláme s plásty, když je vracíme zpátky do úlu?
stříkáme na ně vodu

6. Napiš, co je na obrázku

MEDOMET

ODVÍČKOVACÍ VIDLIČKA

ODVÍČKOVACÍ TALÍŘ

CEDNÍK NA MED